

Invazīvās augu sugas Ogres novadā, to atpazīšana, ekoloģija un izplatība

Daina Bojāre, biotopu un vaskulāro augu eksperte

„Invazīvo sugu izplatības ierobežošanas pasākumu organizācijas plāna izstrāde 2026. - 2023. gadam
Ogres novadā”

Invazīvās augu sugas Ogres novadā

Invazīvo augu sugu ierobežošanas pasākumu plānā 2026.-2030.g. uzmanība būs vērsta galvenokārt uz piecām augu sugām:

KANĀDAS ZELTGALVĪTE *SOLIDAGO CANADENSIS*

PUĶU SPRIGANE *IMPATIENS GLANDULIFERA*

DAUDZLAPU LUPĪNA *LUPINUS POLYPHYLLUS*

OŠLAPU KĻAVA *ACER NEGUNDO* (kokaugs)

SOSNOVSKA LATVĀNIS *HERACLEUM SOSNOWSKYI*

Tālāk par šo sugu atpazīšanu, bioloģiju, izplatīšanās veidiem, un īsi par citām potenciāli sastopamām invazīvajām augu sugām.

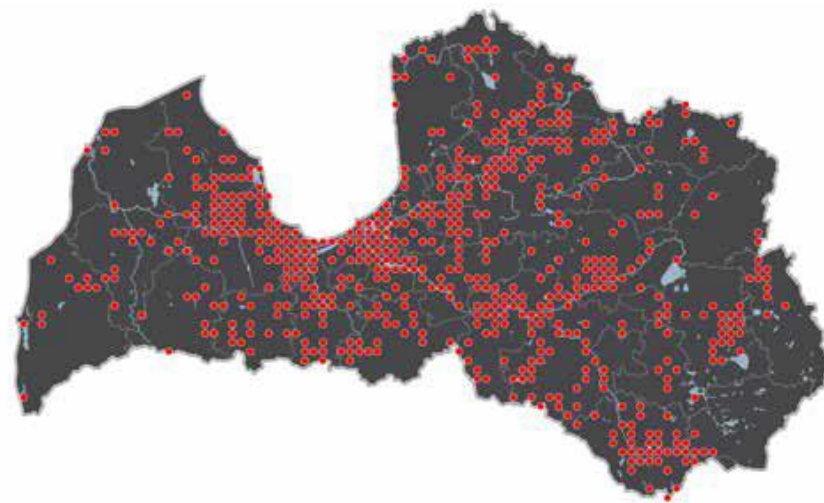
KANĀDAS ZELTGALVĪTE *SOLIDAGO CANADENSIS*

Asteraceae - kurvjziešu dzimta

Ziemeļamerikas suga, Eiropā ieveda kā dekoratīvu augu. Rīgā suga ievesta 19. gs. sākumā no Rietumeiropas, stādaudzētavās.

Savvaļā kā kultūrbēglis, naturalizējusies un šobrīd sastopama visā Latvijā

Kanādas zeltgalvītes izplatība Latvijā. Aktuālo atradņu izvietojums 5x5 km tīkla kvadrātos, situācija uz 2023.gadu

Kanādas zeltgalvīte (zeltlsotiņa) *Solidago canadensis* ir daudzgadīgs, no 70-210 cm augsts cerus veidojošs lakstaugs. Stublājs stāvs, lapas ar trim izteiktām dzīslām, šauri lancetiskas vai olveidīgi lancetiskas. Saliktā ziedkopa skarveidīga, ar gariem un izliektiem apakšējiem zariem (slotiņa). Salikto ziedkopu veido 150-1300 vai vairāk kurvīšu.

Zied no augusta līdz oktobrim.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
---	----	-----	----	---	----	-----	------	----	---	----	-----

Kanādas zeltgalvīti apputeksnē kukaiņi, piesaista tos ar tumši dzelteno ziedu krāsu un saldo smaržu. Auglis - 1,0-1,5 mm garš sēklenis

Kanādas zeltgalvīte aug dažādās klajās augtenēs pļavās, ceļmalās, atmatās, klajumos, upju un citu ūdenskrātuvju piekrastēs.

Kanādas zeltgalvīte *Solidago canadensis*

Izplatīšanās

Izplatās ar sēklām un veģetatīvi - ar sakņu fragmentiem. Sēklas veidojas lielā daudzumā - Eiropā viens augs spēj ražot > 10 tūkst. sēklu.

Sēklas izsējas tālu, lai nodrošinātu jaunu teritoriju kolonizāciju. Sēklas, krītot no 1m augstuma virs augsnes, ar vēja ātrumu līdz 5 m/s, izsējas vidēji 0,3 m (0,6-2,4 m).

Izplatīšanās tuvākos attālumos iespējama ar sakņu fragmentiem.

Nejauša izplatības veicināšana notiek kā cilvēka darbības blakus rezultāts, piemēram, vācot ziedkopas pušķiem, ko vēlāk izmet atkritumos. Dārzos ir pieņemts noziedējušos augus nogriezt un arī izmest komposta kaudzēs, ja blakus tek strauts vai jebkāda cita ūdenstece, to straume var izplatīt augus ar visām sēklām. Tādā pat veidā sakņu fragmenti, var veidot jaunas populācijas gar upēm. Sēklas un saknes var izplatīt arī transportējot augsni.

PUĶU SPRIGANE *IMPATIENS GLANDULIFERA*

Balsaminaceae - balzamīņu dzimta

Savvaļā izplatīta Himalajos, plaši pārgājusi savvaļā Eiropā un Ziemeļamerikā.

Latvijā parādās 19.gs.beigās, kultivēts krāšņumaugs

Puķu spriganes izplatība Latvijā. Aktuālo atradņu izvietojums 5x5 km tīkla kvadrātos, situācija uz 2023.gadu

Puķu sprigane *Impatiens glandulifera* -

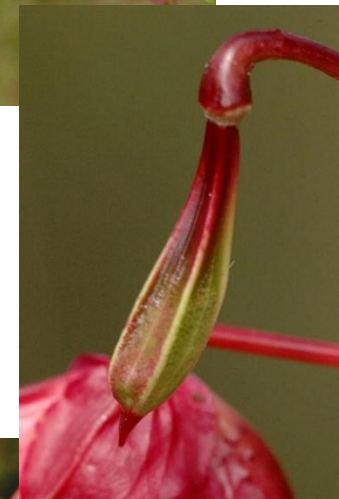
viengadīgs, 1-2 m (dažkārt pat 3 m) augsts lakstaugs ar resnu, sulīgu sārtas nokrāsas, dobu un mezglos manāmi resnāku stublāju. Lapas pretējas, vietām mieturos pa trim, kailas, lancetiskas vai plati lancetiskas, līdz 18 cm garas un 7 cm platas, malas zāgzobainas. Ziedi nekārtni, lieli, pa 2-14 ķekaros augšējo lapu žāklēs. Vainaglapas dažādās krāsās, visbiežāk violetas, reizēm sārtas, baltas. Nektāraugs, izkonkurē savvaļas augus. Ziedēšanas laiks - no jūnija līdz oktobrim

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
---	----	-----	----	---	----	-----	------	----	---	----	-----

Auglis - 1,5-3,5 cm iegarena pogaļa, kura pēc sēklu nogatavošanās uzplīst un izsviež sēklas.

Plaši izplatās veco parku apkaimē, nekoptu vai pamestu dārzu malās, ceļmalās un citās antropogēnizētās augtenēs, upju un upīšu piekrastēs.

Labvēlīgai augšanai nepieciešamas auglīgas augsnes, tāpēc puķu sprigane izplatās upju ielejās, kur veido plašas un blīvas audzes

Puķu sprigane *Impatiens glandulifera*

Izplatīšanās

Izplatās tikai ar sēklām. Kad sēklas ir nogatavojušās, sēklu pogaļas strauji atveras un sēklas tiek izšautas, izplatot tās apmēram 3-5 m no mātesauga. Reproductīvā stratēģija balstās uz aktīvu sēklu izplatīšanos un augstu to dīgtspēju.

Apputeksnē kameņus. Viens indivīds var saražot no 95 līdz 390 pogaļas ar 500-2500 sēklām. Sēklas dīgtspēju saglabā līdz pat 18 mēnešiem.

Puķu spriganei piemīt labas reģenerācijas spējas, uz bojātiem stumbriem veidojas jauni zari un ziedi. Arī mazi augi spēj veidot ziedus un sēklas.

Pētījumi rāda, ka augs migrē vidēji 2-5 km gadā, galvenokārt pa ūdenstecēm. Sīkās sēklas viegli tiek uz jauniem biotopiem ar augsni vai apaviem.

Tiek uzskatīta par dekoratīvu augu, jo projām tiek sēta apstādījumos, audzēts arī kā nektāraugs.

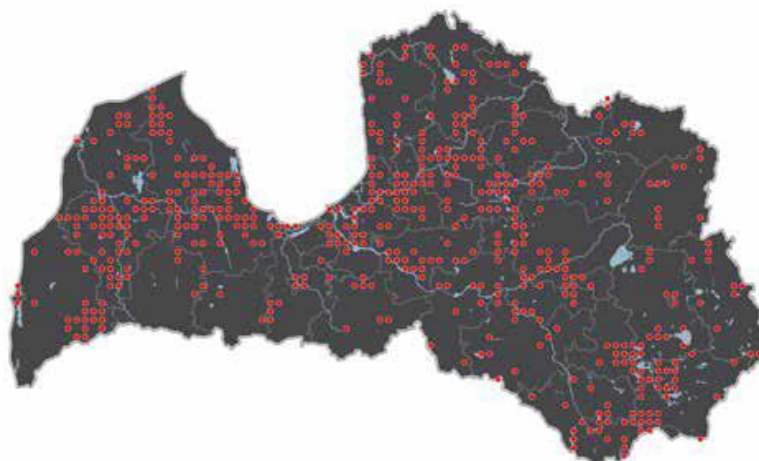

DAUDZLAPU LUPĪNA *LUPINUS POLYPHYLLUS*

Fabaceae - tauriņziežu dzimta

Daudzlapu lupīnas dzimtene ir Ziemeļamerika. Visās Eiropas ziemeļu valstīs lupīna tika ieviesta kā dekoratīvs augs. Vēlāk tika izmantota kā vērtīga lopbarības kultūra, sēta arī rekultivācijas un augsnes ielabošanas nolūkos kā slāpekļa piesaistītājs. Latvijas teritorijā visdrīzāk introducēta jau 19. gs. beigās

Daudzlapu lupīnas izplatība Latvijā. Aktuālo atradņu izvietojums 5x5 km tīkla kvadrātos, situācija uz 2023.gadu

Daudzlapu lupīna *Lupinus polyphyllus*

daudzgadīgs, 60-110 cm liels, retāk līdz 150 cm augsts, cerus veidojošs, pūkains augs ar resniem sakneņiem. Viens cers visbiežāk izdzen 4-8 stublājus, bet ir arī ceri ar 20 un vairāk stublājiem. Lapas ar gariem lapu kātiem, lielas, veidotas no 13-25 lancetveida lapiņām. Ziedi veidojas 30-60 cm garos galotņu ķekaros 60-150, reizēm vairāk ziediem. Ziedi lieli, dažādu nokrāsu zili, violeti, retāk balti vai tikko manāmi iedzelteni.

Zied no maija beigām līdz jūnija vidum, atsevišķi augi zied līdz vasaras beigām

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
---	----	-----	----	---	----	-----	------	----	---	----	-----

Auglis - apmatota, sākumā zaļa, bet vēlāk melna pāksts.

Sēklas olveida, pelēcīgi brūnas, ar gaišiem vai tumšiem plankumiņiem.

Veido lielas audzes, visbiežāk maz izmantotās vai pamestās pļavās, atmatās, ceļmalās, nogāzēs, mežmalās un skrajās priežu audzēs, kā arī mājvietu, kapu u.c. tuvumā.

Daudzlapu lupīna *Lupinus polyphyllus*

Izplatīšanās

Izplatās galvenokārt ar sēklām tuvu mātes augam. Nereti suga var izplatīties arī ar sakneņiem.

Pākstīs ir 4-10(12) sēklas, kuras izplatās tuvu mātes augam. Nereti suga var izplatīties arī ar sakneņiem. Sēklu dīgtspēja var saglabāties vairāk kā 50 gadus.

Ārpus vietām, kur tā tiek audzēta, tā nonāk ar sēklām, kas tiek pārvietotas nejauši ar transporta līdzekļiem (īpaši ceļmalās), kā arī transportējot piesārņotu augsni.

Visvairāk daudzlapu lupīnas izplatījās 20. gs. beigās, kad parādījās daudz neizmantotu zemes platību - neapsaimniekotu lauksaimniecības zemju un aizaugošu atmatu.

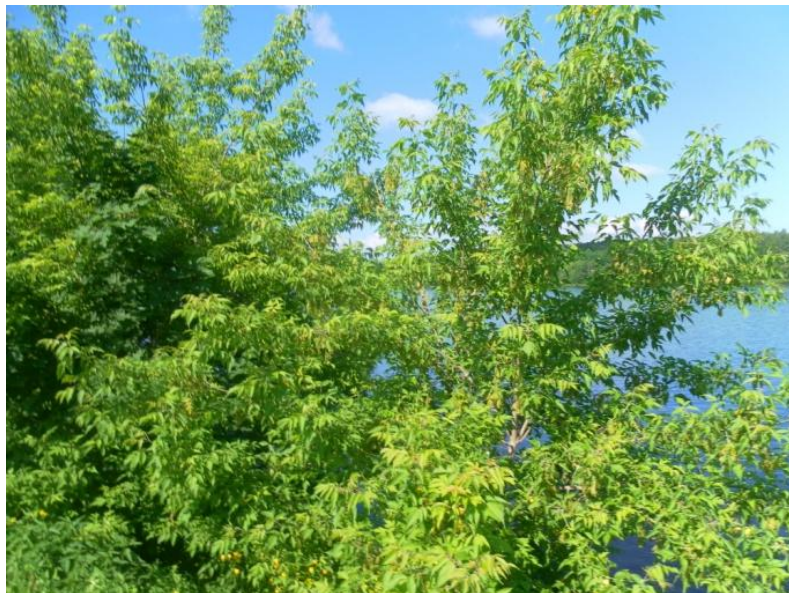
Daudzlapu lupīna veido simbiozi ar slāpekli fiksējošajām baktērijām, tāpēc bagātina augsni ar slāpekļa savienojumiem.

To audzēs drīz vien sāk augt citi slāpekli mīlošie augi - nātres, vībotnes, usnes un tamlīdzīgas sugas. Vietās, kur izplatījusies daudzlapu lupīna, ātri mainās pļavu un smiltāju augu sabiedrības, izzūd vietējie augi, kas nespēj ar to konkurēt.

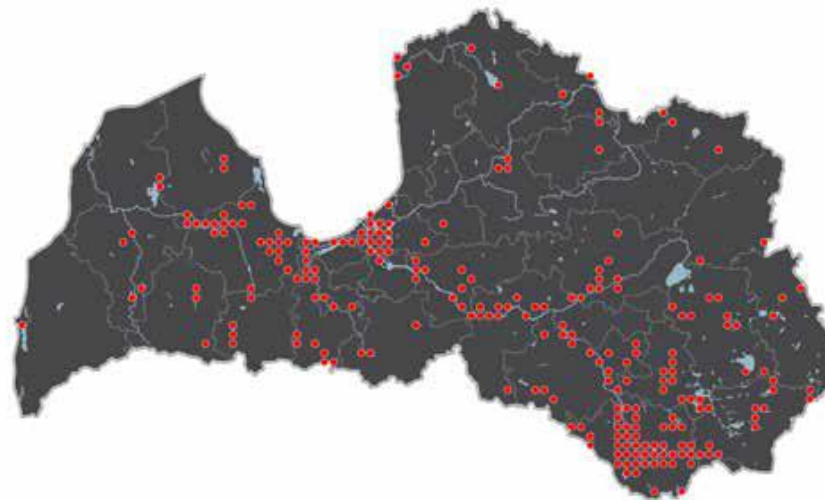
OŠLAPU KĻAVA *ACER NEGUNDO*

Aceraceae - Kļavu dzimta

Dabiskais izplatības areāls ir Ziemeļamerika. Sugu ieveda Eiropā 1688. gadā dekoratīvās dārzkopības vajadzībām.

Pirmā introdukcija Latvijā notika 19. gs. sākumā. Koncentrējas valsts vidusdaļā un Daugavas ielejā

Ošlapu kļavas izplatība Latvijā. Aktuālo atradņu izvietojums 5x5 km tīkla kvadrātos, situācija uz 2023.gadu

Ošlapu kļava *Acer negundo*

Vidēja lieluma, parasti 12-15 m augsts koks vai daudzstumbrains krūms ar skraju, bieži asimetrisku vainagu. Divmājsnieks - vīrišķie un sievišķie ziedi attīstās uz dažādiem kokiem. Miza pelēkbrūna, sekli rievaina. Jaunie dzinumi ar zilganu apsarmi.

Lapas nepāra plūksnaini saliktas, ar 3-7 iegarenām, olveida, smailām, lielzobainām vai nevienādi zobainām lapiņām, vislielākā ir galotnes lapiņa.

Zied no aprīļa beigām līdz maija vidum, pirms izplaukst lapas. Ziedus apputeksnē vējš

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
---	----	-----	----	---	----	-----	------	----	---	----	-----

Augļi - kļavām raksturīgie dvīņspārnuļi, 3-4 cm gari, savienoti šaurā leņķī

Aug - upju un citu ūdenstilpju krastos, ir diezgan izturīga pret palu radīto ietekmi, spēj augt arī diezgan sausās vietās – nogāzēs, klajumos un karjeros, apdzīvotu vietu neapsaimniekotās teritorijās, ceļmalās, grāvmalās, mežmalās un skrajos mežos, izgāztuvēs

Ošlapu kļava *Acer negundo*

Izplatīšanās

Strauju ošlapu kļavas izplatīšanos ietekmē tas, ka kļavu augļus viegli iznēsā vējš un ūdens.

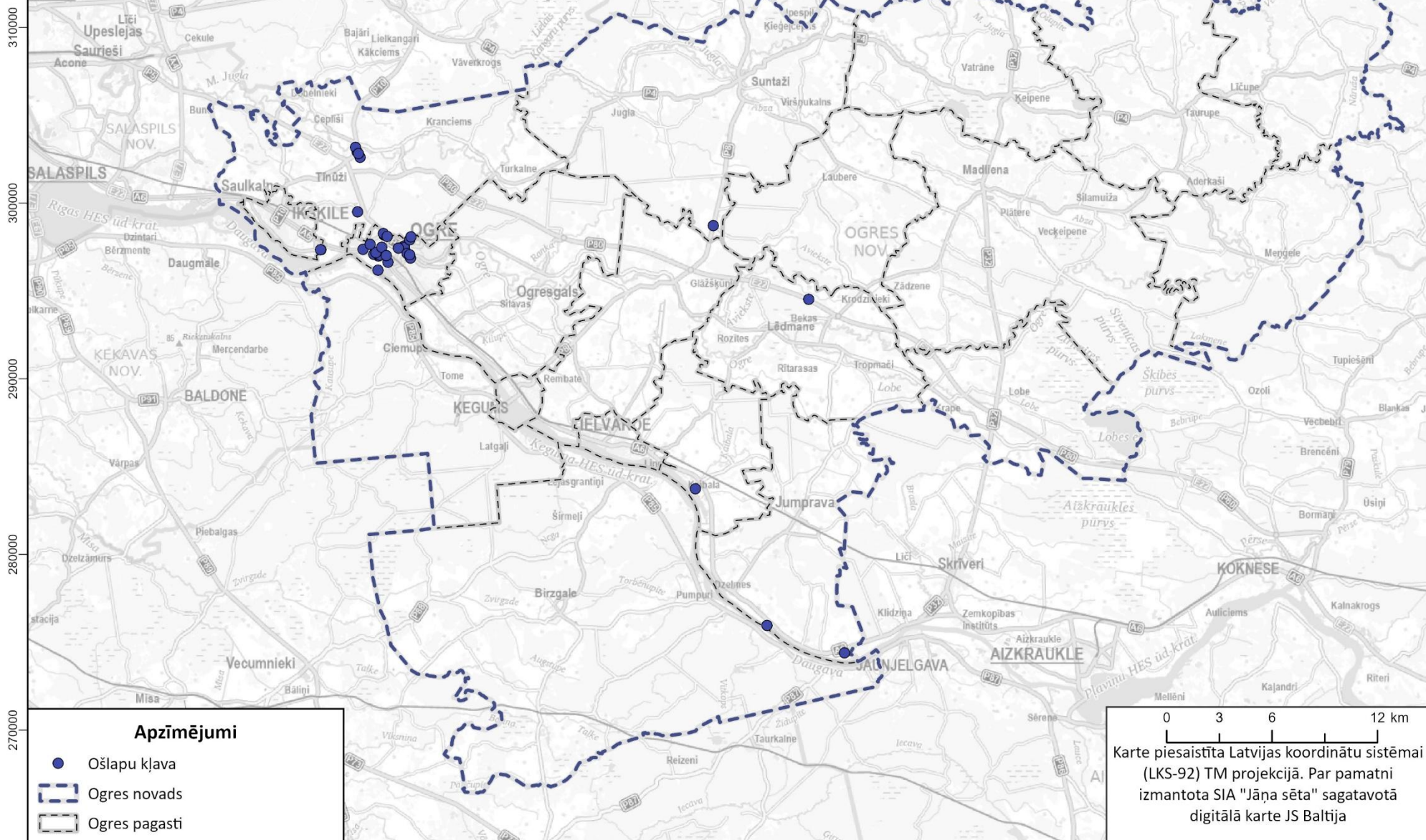
Augļi nogatavojas septembrī vai oktobrī, bet no koka nokrīt līdz pat nākamajam pavasarim. Upju ielejas ar tekošu ūdeni ir viens no efektīvākajiem izplatīšanās ceļiem, sēklas ūdenī spēj izdzīvot līdz pat sešām nedēļām, un spēj dīgt vēl pirms nonākšanas uz sauszemes.

Aptuvenais izplatīšanās ātrums ir no 0,6 līdz 1 m gadā, ja sēklas pārnēsā vējš; ja tiek pārvietoti nejauši ar automašīnām, vilcieniem gar ceļiem un dzelzceļiem, vai ar ūdeni, tad līdz 100 m gadā.

Savulaik ošlapu kļavu stādīja un pavairoja arī biškopji. 20.gs pirmajā pusē šī suga kļuva par vienu no visbiežāk iestādītajām svešzemju koku sugām, jo tika plaši ieteikta aizsardzībai pret vēju.

**Ošlapu kļavas konstatētās atradnes: koncentrējas Ogres pilsētā, t.i. 19 punktos,
Dabas parkā «Ogres Zilie kalni» 4 punktos, Daugavas krastos un to apkārtnē - 4
punktos, pārējā novadā - 6 punktos, t.sk. Mazās Juglas krastos**

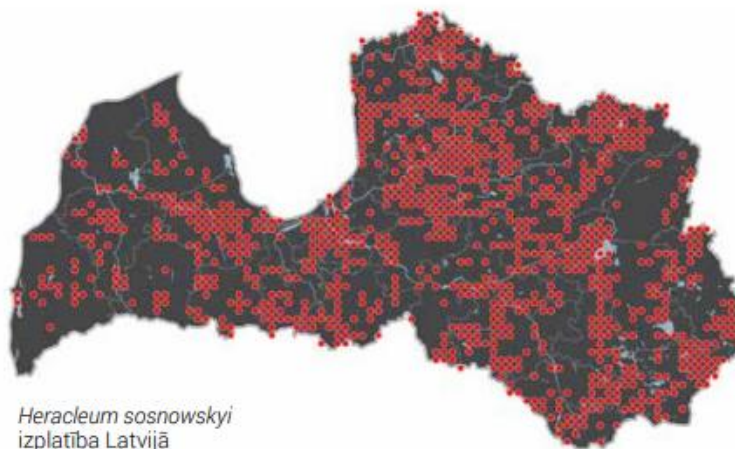

SOSNOVSKA LATVĀNIS *HERACLEUM SOSNOWSKYI*

APIACEAE - čemurziežu dzimta

Sosnovska latvānis savvaļā izplatīts Kaukāzā, Aizkaukāzā un Turcijas ziemeļaustrumu daļā. Latvijā Sosnovska latvānis pirmoreiz kultivēts 1948. gadā kā perspektīvs lopbarības augs, vēlāk vietām arī kā nektāraugs un pat kā dekoratīvais augs, tomēr kaitīgās ietekmes dēļ šādi eksperimenti pārtraukti, un augu kultūras pamestas, kā rezultātā latvānis aklimatizējies un masveidīgi pārgājis savvaļā. Visā Latvijas teritorijā, nedaudz mazāk Kurzemē.

Heracleum sosnowskyi
izplatība Latvijā

Sosnovska latvānis ir divgadīgs vai daudzgadīgs, liels, masīvs, 1-3 m augsts lakstaugš. Stublājs resns, dobs, rievains, augšdaļā zaro, skraji matains, parasti ar violeti sarkaniem plankumiem.

Lapas ļoti lielas, ap 1 m garas un 80 cm platas, parasti trīsdaļīgas. Virspusē kailas, apakšpusē skraji matainas. Lapu plūksnas samērā platas, ieapaļas, gar malu strupi zobainas. Ziedkopa - salikts čemurs stublāja un sānzaru galos. Vislielākais čemurs, kas platumā var sasniegt 50 cm un vēl vairāk, attīstās galvenā stublāja galā.

Ziedi samērā sīki, vainags balts.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
---	----	-----	----	---	----	-----	------	----	---	----	-----

Auglis - eliptisks, līdz 1,5 cm garš, plakans, spārnains dvīņsēklenis ar tumšākām, labi redzamām eļļas ailēm.

Monokarps augš - ražo augļus tikai vienu reizi mūžā un pēc tam iznīkst

Latvijā veido plašas audzes neapsaimniekotās lauksaimniecības zemēs, mežmalās un ceļmalās, spēj iespiesties arī retinātos mežos un jaunaudzēs, upju ieleju krūmājos un nogāzēs

Līdzīgās sugas - Latvijā savvaļā nepāriet, bet arī invazīvas

Mantegaci latvānis

Heracleum mantegazzianum

Lapu plūksnas samērā šauras, dziļi šķeltas, iegarenas, gar malu zobainas, lapu plūksnas gals gari nosmailots.

Persijas latvānis

Heracleum Persicum

Veido audzes apdzīvotu vietu tuvumā ruderālās, neapsaimniekotās vietās. Tiek kultivēts kā dekoratīvs augs un arī kā specifisks garšaugš.

Ziedkopas vairāk sazarotas - arī uz sānzariem

Sosnovska latvānis

Izplatīšanās

Suga plaši tikusi kultivēta kā lopbarības augs zaļās masas iegūšanai. Aktīvi izplatās ar sēklām. Lielākā daļa sēklu nobirst un vēlāk dīgst mātesauga tiešā tuvumā 4 kvm teritorijā. Sēklas izplatās ar vēja palīdzību (sevišķi ziemas laikā pa sniegu), arī ar palu ūdeņiem, tās pasīvi izplata arī dzīvnieki un cilvēks. Bieži suga izplatās ar piesārņotu augsni, kā arī lauksaimniecības un mežsaimniecības tehniku. Sēklas saglabā dzīvotspēju daudzus gadus un augi var viegli dīgt no jauna.

Ogres novadā konstatētas 140 ha lielas audzes (VAAD, 2024), bet blīvas audzes ir tikai 28 ha platībā.

Citas biežāk sastopamās invazīvās augu sugas

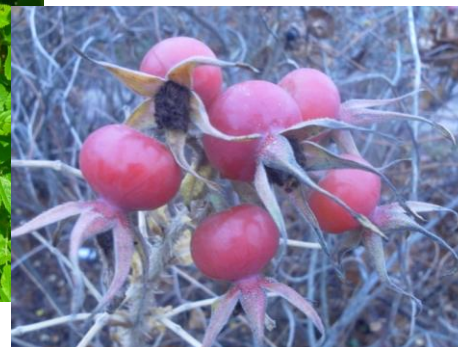
Vārpainā korinte *Amelanchier spicata* (vidēji mitros un sausos skujkoku mežos, nogāzēs, piekrastēs, mežiem apaugušās kāpās un ceļmalās. Lielākās audzes veido skrajos priežu mežos)

pīlādžlapu sorbārija *Sorbaria sorbifolia* (pamestos dārzos un mājvietās, skujkoku, tā arī platlapju mežos)

krokainā roze *Rosa rugosa* (sausās nogāzēs, pļavās, mežmalās, ceļmalās un klajumos. Īpaši blīvas un bieži sastopamas audzes Baltijas jūras piekrastes baltajās un pelēkajās kāpās)

Datu avoti:

- Balalaikins M., Bojāre A. red. 2023. Invazīvo sugu rokasgrāmata. Daugavpils, Daugavpils Universitātes Dabas izpētes un vides izglītības centrs. 292 lpp.
- Invazīvo augu sugu faktu lapas. Dabas aizsardzības pārvalde (bez datuma):
 - <https://ozols.gov.lv/kartes/apps/sites/#/invazivo-sugu-parvaldnieks/pages/puku-sprigane>
 - <https://ozols.gov.lv/kartes/apps/sites/#/invazivo-sugu-parvaldnieks/pages/sosnovska-latvanis>
 - <https://ozols.gov.lv/kartes/apps/sites/#/invazivo-sugu-parvaldnieks/pages/kanadas-zeltgalvite>
 - <https://ozols.gov.lv/kartes/apps/sites/#/invazivo-sugu-parvaldnieks/pages/daudzlapu-lupina>
 - <https://ozols.gov.lv/kartes/apps/sites/#/invazivo-sugu-parvaldnieks/pages/oslapu-klava>
- Fotomateriāli no tīmekļa